

XƏYALƏ MÜRSƏLİYEVƏ
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Sumqayıt Dövlət Universiteti
Sumqayıt 43-cü kvartal
murseliyeva.xeyale@mail.ru

QAFQAZ TÜRK DASTANLARININ BEŞİYİ KİMİ

Xülasə

Qafqazın mədəni zənginliyini, tarixiliyini, gözəlliyini bütün dünyaya göstərmək üçün türk dastanları motivlərindən geniş şəkildə istifadə etmək olar. Çoxsaylı dillərin, mədəniyyətlərin beşiyi olan qədim Qafqazın yer adları ən qədim dövrdən bugünədək dastanların sujet xəttinin təşkilində siyasi mövqeyə malik oluşdur. Araşdırmada “Alp ər Tonqa”, “Kitabi-Dədə Qorqud” (XI əsr), “Battal Qazi” (XIII əsr), “Əsli və Kərəm” (XVI əsr), “Koroğlu” (XVII əsr) dastanları və Fəzlullah Rəşidəddinin “Oğuznamə” əsərindən (XIV əsr) yararlanmışıq. Qeyd edək ki, bu dastanlarda bizə məlum olan bir çox qədim toponimlərə rast gəlirik: Turan, Aran, Muğan, Gəncə, Bərdə, Dərbənd, Əlincə qalası, Abqaz eli, Şabəran, Gögcə və s. Türk dastanlarında hadisələrin daha çox qədim Azərbaycan və Gürcüstan elində cərəyan etməsini müşahidə edirik.

Qeyd edək ki, qədim türk dastanlarında verilmiş toponimlərdən istifadə etməklə adı dəyişdirilmiş bir çox türk yer-yurd adlarının ilkin formasını üzə çıxarmaq, yer adlarının qədim etnoslarla əlaqəsini müəyyənləşdirmək olar. Aparılmış tədqiqat nəticəsində məlum olur ki, türk dastanları Qafqazın qədim toponimikasını öyrənmək baxımından ən zəngin mənbələrdən biridir.

Açar sözlər: türk dastanları, Qafqazın qədim toponimləri, Turan ölkəsi, qədim oğuz vilayətləri, Koroğlu dastanında real məkanlar, dastanlarda Azərbaycan toponimləri

Hələ ən qədim zamanlardan vüqarlı Qafqaz çoxsaylı etnosların, şanlı döyüşlərin, tarixi tikililərin izini özündə qoruyub saxlayan mədəniyyət mərkəzlərindən olmuşdur. Qafqaz regionuna Cənubi Qafqazın 3 dövləti (Gürcüstan, Azərbaycan, Ermənistan), Rusiya Federasiyasının (RF) 2 diyarı (Krasnodar, Stavropol) və 7 respublikası (Adıgey, Dağıstan, İnuşetiya, Çeçenistan (İçgeriya) Kabardin-Balkar, Qaraçay-Çərkəz, Şm.Osetiya (Alanya) daxildir. Qafqaz Qara, Xəzər dənizləri arasında yerləşir. Onun sərhədləri şimalda Kuma-Manıç çökəyi, cənubda İran və Türkiyə ilə sərhədlənir. Qərbdən-şərqə və şimaldan-cənuba gedən qədim ticarət yolları və müasir TRASEKA (İpək yolu) Şimal-Cənub dəhlizi məhz Qafqazdan keçir [12].

Türk dastanları Qafqazın toponimikasını özündə əks etdirən ən zəngin mənbədir. Alp ər Tonqa, Kitabi-Dədə Qorqud (XI əsr), Battal Qazi (XIII əsr), Əsli və Kərəm (XVI əsr), Koroğlu (XVII əsr) dastanlarında və Fəzlullah Rəşidəddinin “Oğuznamə” əsərində (XIV əsr) Qafqaz arealının qədim toponimlərini görə bilərik.

Qədim türk dastanı “Alp Ər Tonqa”da İran, Turan, Amul, Dehistan, Zave dağı, Kabil, Sarı, Rey, Ceyhun, Serah, Buxara, Səmərqənd, Çaç, Qanq, Çin və s. toponimlər öz əksini tapmışdır. Bu toponimlərdən Turan toponimi Qafqaza daxildir.

Dastanda Turan toponimi haqqında belə məlumat verilib: “İranın Şimal ölkələri Turanın oldu” [13].

İranın şimalı qədim türk məskəni olub, burada Azərbaycana işarə edilib.

Kaşğarlı Mahmudun yazdığına görə, Türküstandakı Barsqan, Sayram və Koyaş şəhərlərini Alp ər Tonqa saldırmışdır. 12 illik türk dövrü heyvan təqvimini də o icad etmişdir. Əski fars qaynaqlarında onun Xorəzm, Xorasan, İran və Azərbaycanda çox sayda şəhər saldırdığı qeyd edilməkdədir [9, s. 19]. Məsələn, Sasanilər dövründə pəhləvi dilində qələmə alınan, müəllifi bilinməyən və elm aləmində şərti olaraq “İran şəhərləri” adlanan bir kitabda Aturpatakandakı, yəni Azərbaycandakı Gəncə şəhərinin əsasının Əfrasiyab, yəni Alp Ər Tonqa tərəfindən qoyulduğu qeyd edilir [10,c.19].

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı Qafqazın yer adlarını öyrənmək baxımından çox zəngin bir türk abidəsidir. Dastanda yer adlarının təhlili göstərir ki, hazırda elm aləmində məlum olan Drezden və Vatikan nüsxələrinin boylarında cərəyan edən hadisə və əhvalatlar əsasən Qafqazı- qədim yurd yerimiz olan Dərbənddən tutmuş Azərbaycan (Şimal-Cənub), Gürcüstan, indiki Ermənistan adlandırılan Qərbi Azərbaycan və Türkiyə ərazilərini əhatə etmiş, Naxçıvan və ətraf ərazilər oğuz qəhrəmanlarının at oynatdığı, qılinc çəkdiyi yer olmuşdur.

Dastanda adı çəkilən bəzi Qafqaz toponimlərinə nəzər salaq:

Qarşu yatan Ala dağdan bir oğul uçurdunsa, degil mana! [8, s.31]; Qazlıq dağının suçu yoxdur [8, s.33]; Ağam Qazan, sası dinli Gürcüstan ağzında oturarsan, ordun üstünə kimi qorsan? [8, s.37]; Dəmir qapu Dərvənddəki dəmir qapuyı dəpüb alan, altmış tutam ala gön dərinin ucunda ər böğürdən Qıyan Selcik oğlu Dəli Dondar çapar yetdi: “Çal qılıcın, ağam Qazan, yetdim!” -dedi [8, s.49]; Bunun ardınca, xanım, görəlim, kimlər yetdi: Həmidlən Mərdin qalasın dəpüb yıqan, dəmir yaylı Qırpaq Məlikə qan qusduran, gələbən Qazanın qızın ərliklə alan, Oğuzun aq saqallı qocaları görəndə ol yigidi təhsinləyən, al mahmuzt şalvarlı, atı bəhri xotazlı Qaragünə oğlu Qara Budaq çapar yetdi [8, s.49]; Bərdəyə, Gəncəyə varub vətən tutdı. Doquz tümən Gürcüstan ağzına varub qondi, qaravullıq eylədi [8, s.135]; Arqu beli Ala dağdan dünin aşdım [8, s.136]; Dəmir qapu Dərvəndindən xəbər varmış [8, s.139]; Bu yanadan dəxi bazirganlar gələbənə Qara Dərvənd ağzına qonmuşlardı. Yarımasun-yarçımasun Evnik qalasının kafirləri bunları casusladı [8, s.53]; Nagah Parasarın Bayburd hasarına gəldilər [8, s.63]; Türkistanın dirəgi! Amit soyunun aslanı, Qaraçuğun qaplanı! [8, s.71]; Beyrək gedəli Bam-bam dəpə başına çıxdınmı, qız?! [8, s.74]; Qan Abqaz elinə mən gedərəm [8, s.78]; Kafir sərhəddinə, Cızıqlara, Ağlağan, Gögcə dağa aluban çıxayın; Məgər Başı açuq Tatyən qalasından, Aqsaqa qalasından kafirin casusu vardı; Qara dəniz kibi yayqamb gələn kafirin ləşkəridir [8, s.80]; Andan Şiröküz ucundan Gögcə dənizə dəkin at çarpdı; Mərə, Oğuzdan bir bölük atlı gəldi; Əlincə qalasına zindana biraqdılar. Katib Ulaş oğlu Salur Qazan [8, s.145]; “Tumanın qalasında tutsaqdır”, - dedi [8, s.159]; üzərində kafirin Ayasofyası vardı [8, s.160]; Aq qayanın qaplanının erkəgində bir köküm var; Yol Ağca qala Sürməlidə at oynatdım, Aq hasar qalasının bürcün yıqdım [8, s.158].

Ağ qaya- Şəkide, Naxçıvan MR, Babək rayonunda, Şəmkir rayonunda, Gürcüstanın Faxralı kəndi ərazisində və Türkmənistanda qaya adıdır; Ağlağan, Ağılqan- Ağbaba yaylasının şərq qurtaracağındadır, Boz Abdal dağ silsiləsinə daxildir; Tumanın qalası- Gürcüstanda Kür çayının sağ qollarından biri olan Maşaveri çayı üzərində, indiki Dumanisi (Başkeçid) rayonu ərazisində şəhər xərəbəsidir; Tatyən- Azərbaycanın Masallı rayonu ərazisində-Tatyən oba, Biləsuvar rayonu ərazisindəTatyənovka kəndlərinin adları qeydə alınmışdır; Sürməli- Sürməli Arpa çay axarında – indiki Naxçıvan MR-in ərazisindədir. Sürməli həmçinin Şərqi Anadoluda, Cənubi Azərbaycanda Marağa səmtində yer adlarıdır; Bayburd, Bayburd hasarı – Anadolunun şimal-qərbində Çoruh çayının aşağı vadisində dəniz səviyyəsindən 155 m. yüksəklikdə, yaşıllıqlarla örtülü mənzərəli bir sahədə yerləşən qəsəbə. Hazırda Gümüşxanaya bağlı bir qəzanın mərkəzidir; Aladağ- Türkiyə ərazisindədir; Göycə gölü keçmişdə Dədə Qorqud oğuzlarının vətəni daxilində olub, hazırda Ermənistan ərazisində qalıb; Əlincə qalası Naxçıvanın Culfa rayonunda Qazançı kəndinin cənubunda olan Əlincə dağının təpəsində yerləşir; Cızıqlar- Ağlağan dağının cənubi-qərbində, Ağbaba nahiyəsinin şərqində, Arpa çayının solunda azərbaycanlılar yaşayan qədim bir kəndin adıdır; Dəmirqapu Dərbənd Qafqaz Albaniyasının qədim şəhərlərindən biridir; Abqaz eli IX-XI yüzilliklərdəki Gürcüstanın KDQ-dəki adıdır [7].

“Battal Qazi” dastanı XI-XIII əsrlər arasında təşəkkül etmiş, XIII əsrdə qələmə alınmışdır. Hadisələr əsasən Malatya şəhərində və onun ətrafında cərəyan edir. Deyilənlərə görə “Battal Qazi” dastanı elə burada da qələmə alınmışdır. Dastanın qəhrəmanının ata və anası da Malatyalıdır.

Əsərdə İstanbul, Bağdad, Şam (Dəməşq), Hindistan, Çin, İraq, Rum, Misir, Yəmən, Xəcaz, Türkistan, Gürcüstan, Bolqarıstan, müqəddəs İslam torpaqları Mədinə, Məkkə və s. ölkə və şəhərlərin adı çəkilir ki, bunlardan Gürcüstan qədim Qafqaz arealına daxildir.

Rəşidəddin Fəzlullah ibn Əbil-Xeyrə Əli Həmədaninin XIV əsrdə yazıya aldığı “Cəmi ət-Tavarix (Tarixlər toplusu)” əsərinin “Tarixi-oğuz və türkan və hekayəti-cahangiri” adlanan bölməsi

onun ikinci kitabındadır, şərti olaraq “Rəşidəddin Oğuznaməsi” kimi tanınır. Farscaya çevrilmə sayılan bu “Oğuznamə”də yüzdən artıq türk mənşəli söz və yer adları işlənmişdir.

Əsər tarixçilərə türk-oğuzların Şimali Çinin, Türkiistanın, Tibetin, Hindistanın ölkə və vilayətlərini, Ural dağlarının hər iki tərəfindəki, Emba, Ural və Volqa çaylarının aşağı axarındakı, Rusiyanın cənubdakı torpaqları, Şimali Qafqaz, Zaqafqaziya, İran, Anadolu, İraq, Suriya və Misir torpaqlarını zəbt etmələrinə dair son dərəcə zəngin məlumat verməklə yanaşı Qafqaz arealında mövcud olmuş yer adlarının tarixini də özündə əks etdirir.

Qafqaz arealında mövcud olan bəzi yer adlarına “Oğuznamə”də rast gəlirik:

Buradan onlar Xəzər Dərbəndinə köçdülər [6, s.14]; Dərbənd ətrafındakı əkilib şumlanmış çöllərin hamısını başdan-başa toplayıb məhv etməyə çalışmaq lazımdır [6, s.15]; Oğuz Şamaxıya çatdı və orada on dörd gün qaldı. Bu günlər ərzində Şabaran camaatı bac-xərac verdi. Amma Şamaxı camaatı bac-xərac verməyi gecikdirirdi [6, s.16]; Oğuz onlardan bac-xərac aldı, bura şixnə təyin edib, oradan Arran və Muğana tərəf yollandı [6, s.16]; Yay aylarında onlar bu vilayətlərin bütün yaylaqlarını Sabalan, Alataq və Ağdibəriyə qədər bütün dağlıq yerlərini ələ keçirdilər. Deyilənlərə görə Alataq adını və Sabalan adını da onlar vermişlər. Türk dilində meydana gələn, dikələn, bir şeyə sabalan deyilir [6, s.17]; Onlar Azərbaycan vilayətini də tutdular. Həmin yayı Oğuz Aladağdakı yaylaqda keçirdi. Oradan Bağdad, Gürcüstan, Diyarbəkər və Rakka tərəfə elçilər göndərüb xəbər verdi ki, oralara gələcək [6, s.17]; Bir gündən sonra ona xələt göndərüb əmr etdi ki, Ananda və Yeni Kənd vilayətlərindən üç illik vergini gətirsin [6, s.44]; O iyirmi il müddətində Mənd və Yenikənddə padşah oldu; Oğuzun ölümündən sonra bəlli oldu ki, Oğuz qədim zamanlarda bir şəhər salmış, adını Yeni kənd qoymuşdu [6, s.45]; Təkə türkklərin Antak Şəhr adlandırdıqları və üç yüz altı qapısı olan Antakiya şəhəri tərslik edib müqavimət göstərdi [6, s.19].

“Oğuznamə”də adı çəkilən Şabəran (Şabran) xarabaları Azərbaycan Respublikası, Dəvəçi rayonunun Şahnəzərli kəndinin yaxınlığında qalan orta əsr şəhəridir. Sabalan (Sevalan)- Ərdəbil yaxınlığında dağdır, Alatağ və Ağdibəri dağları Van gölündən (Türkiyə) cənubda yerləşir.

Şamaxı hələ uzun müddət xaraba qaldı və yalnız Şirvanşah Qubadın (1043-1049) hökmranlığı vaxtında Oğuzlar Şirvan torpaqlarından xeyli cənubda yürüş keçirməklə məşğul olub, Şirvana nəzarəti zəiflətdikdə- Yəzidiyyə (Şamaxı) şəhərinin ətrafına yönəlmiş daşlardan möhkəm divar çəkildi və türk-Oğuzların qorxusundan ona dəmir qapı qoyuldu [11, c. 56].

XVI-XVII əsrlərə aid edilən “Koroğlu” dastanı türk xalqlarının ən möhtəşəm folklor abidələrindəndir. Koroğlunun adı Baykaldan Balkanlaracan, Altaylardan Anadoluyacan türk xalqlarının yaşadıkları torpaqlarda məşhurdur. Türkdilli xalqlar arasında ən ortağ görünən “Koroğlu” epos-dastanıdır. Azərbaycanda Koroğlunun məskəni Çənlibeldir, Orta Asiya və Türkiyədə Yıldız dağıdır.

“Koroğlu” eposunda bizə tanış olmayan, yaxud uydurma təsiri bağışlayan bir dənə də toponim, yəni qeyri-real məkan yoxdur: İstanbul, Bağdad, Dərbənd, Naxçıvan, Qars, Ərzincan, Rum və s. [4, s.67].

Dastanda işlənmiş bəzi toponimlərə nəzər salaq:

Hamı igid, səxavətli, gözəl bir cavanın Göycəbeldə sakin olduğunu çəitdi [5, s.20]; Koroğlu Qazlı göldən köç edib özünü Çəmlibələ çatdırdı [4, s.23]; Elə bu zaman Lələ gəlib Narınqalaya çatdı [4, s.200]; Naxçıvan vilayətində Dəmirçioğlu adında qorxmaz, igid bir cavan var idi [4, s.51].

Vəli Xulufu nəsrinin “Koroğlunun Dərbənd səfəri” qolunda Çənlibəlin yeri aydınca göstərilir. Qurdoğlu atası Koroğlunun arxasınca Çənlibələ gələrkən aşağıdakı marşrut üzrə hərəkət edir:

Dərbənd- Şəki- Zəkərtala (Zaqatala)- Siqnax- Haçaxaya- Şirək- Qoş Suyu-Tiflis- Ağbaba-Arzurum- Çənlibel

Bu qolda Çənlibel Ərzurumla sərhəd yer kimi göstərilir: “Oğul, sənə dedim ki, bura (Ərzurum – E.İ) Koroğlu torpağı, sərhətidir (sərhədidir). Çənlibel ilə bunun arasında bir o qədər yol yoxdur. Dəlilər səfərə çıxıb, Koroğlu özü isə Çənlibeldədir” [5, s.120].

Dastanda adı çəkilən yer adlarının böyük bir qismi Qafqaz inzibati ərazisinə daxildir. Məsələn, Urfa, Ərzurum, Ərzincan, Qars, Rum, Çin, Məkkə, Toqat, Tərcəm eli, Kürdüstan, İstanbul, Naxçıvan, Misir, Narınqala (Şəki), İsfəhan, Gilan, Dərbənd və s. [3].

1957-ci ildə çap olunmuş “Türkmən xalq yaradıcılığı boyunca oçerk” adlı kitabın “Dastanlar” bölməsini X.Koroğlu yazmışdır. O, bu hissədə “Əsli-Kərəm” dastanı haqda da öz fikir və mülahizələrini vermişdir. Tədqiqatçı yazmışdır: “Türkmən dastanı “Əsli-Kərəm” bir vaxtlar Azərbaycan ərazisindən gəlmişdir. Orada olan ərazi adlarını və Azərbaycana aid etnik elementləri nəzərə alsaq bu dastanın Azərbaycanda törəndiyini ehtimal etmək olar”. Müəllif dastanın türkmən variantında Konstantinopolun (İstanbulun) adının yaşamasını əsas tutaraq dastanın yaranma tarixinin XIV-XV əsrlər olduğunu qeyd edir [2, s.23].

Mərhum tədqiqatçımız T.Xalisbəylinin “Məhəbbətə xalq abidəsi” adlı əsəri bütövlükdə bu dastana həsr olunmuşdur. O, dastanın hansı dövrün məhsulu olması məsələsinə belə aydınlıq gətirir: “Əsli-Kərəm” dastanının Azərbaycan variantlarında hadisələr, əsasən Gəncə-Hələb, türk variantlarında İsfahan-Hələb, türkmən variantlarında Təbriz-Konstantinopol-Təbriz şəhərləri arasında cərəyan edir. Maraqlıdır ki, Orta Asiya variantlarının əksəriyyətində hadisələrin bitdiyi yer Konstantinopol göstərilir [2, s.35].

“Əsli və Kərəm” dastanının Azərbaycan variantında hadisələr Göy-göl, Gəncə, Tiflis, Gürcüstan, Ərzurum, Çolaba, Qars, Nəlrud (Məlrud) dağı, Qeysəriyyə, Hələb şəhərində cərəyan edir. Dastanda adı çəkilən yer adlarının böyük qismi Qafqaz ərealına daxildir.

Aparılmış tədqiqat nəticəsində məlum olur ki, çoxsaylı dillərin, mədəniyyətlərin beşiyi olan qədim Qafqazın yer adları ən qədim dövrdən bugünədək dastanların sujet xəttinin təşkilində siyasi mövqeyə malik olmuşdur. Qafqazın mədəni zənginliyini, tarixiliyini, gözəlliyini bütün dünyaya göstərmək baxımından türk dastanları çox zəngin mənbədir.

Qafqaz regionunda davam edən bəzi münaqişələr (Dağlıq Qarabağ, Abxaziya, Çeçenistan, Cənubi Osetiya) nəticəsində mədəni vəziyyət xeyli mürəkkəbləşmişdir. Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü nəticəsində minlərlə mədəni abidə məhv edilib, yer-yurd adları dəyişdirilib. Qədim türk dastanlarında verilmiş toponimlərdən istifadə etməklə adı dəyişdirilmiş bir çox türk yer-yurd adlarının ilkin formasını üzə çıxarmaq, yer adlarının qədim etnoslarla əlaqəsini müəyyənləşdirmək olar.

Ədəbiyyat

1. Əcəmi S. Əsli və Kərəm (poeması). Bakı: Mürtəcim, 2011, 121 s.
2. Heydərov E.İ. “Əsli-Kərəm” dastanı və alban mədəniyyəti. Bakı: Səda, 2007, 208 s.
3. Koroğlu. Bakı: Lider, 2005, 552 s.
4. Koroğlu. Paris nüsxəsi. Bakı, Şərq-Qərb, 2005, 224 s.
5. Koroğlu (Vəli Xulufu nəşri). Bakı: Elm, 1999, 704 s.
6. Rəşidəddin F. Oğuznamə. Bakı: Azərnamə, 1992, 72 s.
7. Kitabi- Dede Qorqud Ensiklopediyası. Elektron nəşrinin redaktoru: Tariyel Məmmədov. Bakı: Öndər, 2004.
8. Kitabi-Dədə Qorqud. Əsil və sadələşdirilmiş mətnlər. Bakı: Öndər, 2004, 376 s.
9. Turan O. Cihan hakimiyyəti Mefkuresi Tarihi. I-II c. İstanbul: Boğazçı, 1993, 559 s.
10. Касумова С. Ю. Азербайджан в III-VII вв., Баку: Элм, 1985, 140 с.
11. Минорский В. Ф. История Ширвана и Дербенда. Москва: Издательство восточной литературы, 1963, 266 с.
12. az.wikipedia.org
13. www.academia.edu

XМурсалиева

Кавказ как колыбель турецкого эпоса

Резюме

Мотивы турецких эпосов могут широко использоваться для демонстрации культурного богатства, истории и красоты Кавказа всему миру. Топонимы древнего Кавказа, которые являются колыбелью для многих языков и культур, занимают политическую позицию в

организации эпической линии поэмы с самых ранних времен до наших дней. В исследование вошли «Альпийская Тонга Тонга», «Китаби-Деде Горгуд» (XI век), «Батталь Гази» (XIII век), «Асли и Керем» (XVI век), «Кероглу» (XVII век) и эпопея Фазлуллы Рашидаддина «Огузнадэ» (XIV век). Отметим, что в этих эпосах мы находим много известных нам древних топонимов: Туран, Аран, Муган, Гянджа, Барда, Дербент, Замок Алин, Абгаз Эль, Шабаран, Гог и т. д. Мы наблюдаем, что события в турецком эпосе более активны в древнем Азербайджане и Грузии.

Следует отметить, что можно выявить первоначальную форму многих переименованных турецких названий земель, используя имена, данные в древнем турецком эпосе, и отождествить топонимы с древним этносом. В результате проведенного исследования известно, что турецкие эпосы являются одним из самых богатых источников на Кавказе для изучения древней топонимики Кавказа.

Ключевые слова: Турецкие эпосы, древние топонимы Кавказа, Туранская страна, древние огузские провинции, настоящие места в эпосе Кероглу, азербайджанские топонимы в эпосе

КН.Murseliyeva

Caucasus as the cradle of the Turkish epic

Summary

The motifs of the Turkish epics can be widely used to demonstrate the cultural wealth, history and beauty of the Caucasus to the whole world. The toponyms of the ancient Caucasus, which are the cradle for many languages and cultures, occupy a political position in the organization of the epic line of the poem from the earliest times to the present day. The study included Alpine Tonga Tonga, Kitabi Dede Gorgud (XI century), Battal Gazi (XIII century), Asli and Kerem (XVI century), Koroglu (XVII century) and Fazlullah Rashidaddin's epic "Oguznade" (XIV century). We note that in these epics we find many ancient toponyms known to us: Turan, Aran, Mugan, Ganja, Barda, Derbent, Alin Castle, Abgaz El, Shabaran, Gog, etc. We see that events in the Turkish epic are more active in ancient Azerbaijan and Georgia.

It should be noted that it is possible to identify the original form of many of the renamed Turkish names of lands, using the names given in the ancient Turkish epic, and to identify toponyms with the ancient ethnos. As a result of the study, it is known that Turkish epics are one of the richest sources in the Caucasus to study the ancient toponymy of the Caucasus.

Key words: Turkish epics, ancient toponyms of the Caucasus, the Turanian country, the ancient Oguz provinces, real places in the epic Koroglu, Azerbaijani toponyms in the epic

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 06.04.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 23.04.2019

Filologiya elmləri doktoru, professor Astan Bayramov tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.